

Ήθη και έθιμα της Μεγάλης Εβδομάδας και του Πάσχα στους Αποστόλους Ηρακλείου

Το Πάσχα, η λαμπρότερη γιορτή της Χριστιανοσύνης, είναι ίσως η μοναδική γιορτή που κλείνει μέσα της όλα τα συναισθήματα. Από την αγωνία, τον πόνο, τη θλίψη των Παθών και της Σταύρωσης, περνάμε στην αγαλλίαση και την ελπίδα που φέρνει η Ανάσταση.

Εορτάζεται την πρώτη Κυριακή μετά την πανσέληνο της εαρινής ισημερίας και μετά το Πάσχα των Ιουδαίων. Όλες τις μέρες της Μεγάλης Εβδομάδας υπάρχει λειτουργία στην εκκλησία όπου εξιστορούνται τα Πάθη του Χριστού.

Το πρωί του Σαββάτου του Λαζάρου ψάλονται τα κάλαντα «Λάζαρε πες μας τι είδες...», που αναφέρονται στην Ανάσταση του Λαζάρου, από παιδιά που κρατούν ένα καλάθι και ένα σταυρό πλεγμένο από λουλούδια της εποχής. Παλαιότερα το φιλοδώρημα γι' αυτό ήταν φρέσκα αυγά και κεράσματα.

Την Κυριακή των Βαΐων όλη η οικογένεια, ή τουλάχιστον ένας από κάθε

σπίτι, πηγαίνει στην εκκλησία για να πάρει από τα χέρια του ιερέα τον σταυρό πλεγμένο περίτεχνα από φύλλα φοινίκων (Βαΐα) και ένα κλαδί ελιάς. Ο σταυρός κρεμείται πίσω από την κεντρική πόρτα του σπιτιού για προστασία. Το κλαδάκι της ευλογημένης ελιάς το φυλάσσουν στο

εικονοστάσι.

Τη Μεγάλη Δευτέρα και την Μεγάλη Τρίτη οι γυναίκες του χωριού μας καταγίνονται με τις δουλειές του σπιτιού, καθαρίζουν σχολαστικά και ασβέστωναν τα σπίτια τους.

Την Μεγάλη Τετάρτη οι άντρες του χωριού σφάζουν το ρίφι ή το αρνί για το Πάσχα και καθαρίζουν τις κοιλιές και τα έντερα για να κάνουν αργότερα τα γαρδουμάκια. Το απόγευμα της ίδιας μέρας στην εκκλησία τελείται το μυστήριο του Μεγάλου Ευχελαιού. Οι Αποστολιανοί πηγαίνουν στην

εκκλησία κρατώντας από τα σπίτια τους αλεύρι και όσπρια, που αργότερα θα σπείρουν, για να τα ευλογήσει ο ιερέας και να έχουν καλή σοδειά.

Το πρωί της Μεγάλης Πέμπτης οι πιστοί πηγαίνουν στην εκκλησία, όπου τελείται η λειτουργία του Μυστικού Δείπνου για να κοινωνήσουν.

- Με το αλεύρι που έχουν πάει την Μεγάλη Τετάρτη στο Μυστήριο του Μεγάλου Ευχελαίου κάνουν προζύμι που αφού αναπιαστεί και φουσκώσει και το διατηρήσουν σωστά κρατά όλο το χρόνο και από το ίδιο προζύμι αναπνάνουνε άλλο. Για να το διατηρήσουμε το ξεραίνουμε!

- Στα σπίτια, οι νοικοκυρές καταγίνονται με τη ζύμη, πλάθοντας τα εφτάζυμα και τα ψωμιά της Λαμπρής τα γαλατερά. Αναπνάνουν το προζύμι με άφθονο γάλα και αλεύρι γι' αυτό και τα λένε γαλατερά και προσθέτουν στη ζύμη διάφορα μυρωδικά. ε την ίδια

ζύμη δίνουν μορφές πουλιών, ερπετών, ζώων κλπ..., στολίζουν με ξηρούς καρπούς, με στολίδια από ζυμάρι και στη θέση των ματιών βάζουν γαρίφαλα. Όσα παιδιά είχε η οικογένεια τόσα γαλατερά έπλαθαν και αυτό ήταν και το Πασχαλινό δώρο που τα παιδιά με χαρά περίμεναν! Τα γαλατερά ονομάζονται και αυγωτές γιατί βάζουν ένα κόκκινο αυγό στη ζύμη. Όποιο σπίτι στο χωριό είχε ξυλόφουρνο, τον άναβε από νωρίς το πρωί για να ψήσουν τα πασχαλινά ψωμιά οι νοικοκυρές. Αργότερα, έγινε φούρνος στο χωριό κι όλες οι νοικοκυρές μαζεύονταν εκεί για να ψήσουν. Όλη μέρα το χωριό μας μοσχομυρίζει!

- Τη Μεγάλη Πέμπτη, βάφονται τα κόκκινα αυγά. Το κόκκινο χρώμα συμβολίζει το αίμα του Χριστού. Γι' αυτό το σκοπό χρησιμοποιούν τα χρωματιστά πέταλα των λουλουδιών της παπαρούνας, παντζάρια, αλλά και φύλλα από κόκκινα κρεμμύδια. Παλαιότερα χρησιμοποιούσαν και μαλλινομπογιά (βαφή με την οποία χρωμάτιζαν τα κόκκινα μπαγκάλια που ύφαιναν). Στα κόκκινα αυγά φτιάχνουν σχέδια ως εξής: παίρνουν φύλλα ή

πέταλα από διάφορα λουλούδια, τα τοποθετούν πάνω στο αυγό και βάζουν το αυγό μέσα σε μια νάιλον κάλτσα δένοντάς τη σφιχτά, ώστε να μην μετακινηθεί το φύλλο ή το πέταλο. Στη συνέχεια, βουτούν το αυγό μέσα στην κόκκινη μπογιά. Όταν το βγάζουν το αφήνουν να στεγνώσει λίγο, αφαιρούν την κάλτσα και το φύλλο κι έτσι μένει αποτυπωμένο πάνω στο κόκκινο αυγό, άσπρο το σχέδιο.

- Την ίδια μέρα οι γυναίκες φτιάχνουν με αγριολούλουδα και λεμονανθούς, στεφάνια για να τα τοποθετήσουν το βράδυ της ίδιας μέρας στον Σταυρωμένο Ιησού. Το βράδυ στην εκκλησία διαβάζονται τα Δώδεκα Ευαγγέλια και το

Θείο Δράμα προχωρεί προς την αποκορύφωσή του. Οι γυναίκες κρατούν κλωστή με την οποία δένουν ένα κόμπο για κάθε Ευαγγέλιο. Την κλωστή αυτή με τους δώδεκα κόμπους τη φορούν πάνω τους για φυλαχτό.

Η Μεγάλη Παρασκευή είναι ημέρα πένθους. Συμβολίζει τη δίκη του Ιησού από τον Πόντιο Πιλάτο, τη μαρτυρική πορεία Του προς τον Γολγοθά, τη Σταύρωσή Του και τελικά την Ταφή Του. Από νωρίς το πρωί οι καμπάνες χτυπούν πένθιμα.

- Τα παιδιά γύριζαν το χωριό κρατώντας ένα σταυρό από καλάμι που τον είχαν στολίσει με ένα κομμάτι ασφαραγκιά (άγριος θάμνος με αγκάθια), ψάλλοντας τα «Πάθη του Χριστού»: σήμερα μαύρος ουρανός. Οι κοπελιές άναβαν τα καντήλια στα ξωκλήσια του χωριού.

- Στην εκκλησία ψάλλουν τις Ώρες, και οι γυναίκες του χωριού στολίζουν τον Επιτάφιο με λουλούδια (κρίνους, ζουμπούλια, μαχαιρίδες, άνθη λεμονιάς) που οι ανόπαντρες κοπέλες μαζεύουν από τους κήπους των σπιτιών. Παλαιότερα αφού στόλιζαν τον Επιτάφιο δύο αγόρια γίνονται πρόσκοποι και με τα κοντάρια τους στέκονται δίπλα του «τιμής ένεκεν» μέχρι και το βράδυ που τελειώνει η τελετή. Τα κορίτσια ντόνονταν με μαύρα, μαυροφόρες, και κρατώντας πανέρια που είχαν καλορίζικα, έραιναν τον Επιτάφιο.

• Το βράδυ ο Επιτάφιος περιφέρεται γύρω από την εκκλησία, στους δρόμους και σε όλες τις εκκλησίες του χωριού μας, ενώ οι πιστοί κρατώντας λαμπάδες Τον ακολουθούν.

• Η κ. Πόπη Παντελάκη θυμάται: «προζύμι έκαναν όταν

επέστρεφαν στην εκκλησία από την περιφορά του Επιταφίου για το ξενύχτι του Χριστού και την ώρα που διαβαζόταν ο «Απόστολος ή ένζυμο» ανακατεύεις νερό και αλεύρι και το προζύμι ανεβαίνει χωρίς να κάνεις κάτι άλλο». Το προζύμι έπρεπε να φτιαχτεί από κοπέλα «καθαρή» που είχε νηστέψει όλη τη Σαρακοστή, η οποία στη συνέχεια το έδινε στις νοικοκυρές.

Το πρωί του Μεγάλου Σαββάτου, μετά τη λειτουργία, στη εκκλησία ξεστολίζουν τον Επιτάφιο. Ο ιερέας ραίνει όλη την εκκλησία με δαφνόφυλλα και φτιάχνει μικρές ροδαρές από τα καλορίζικα του Επιταφίου για να τις δώσει ο ίδιος στη Δεύτερη Ανάσταση.

• Στα σπίτια, οι γυναίκες φτιάχνουν τα καλιτσούνια.

• Οι σύντεκνοι (οι νονοί) πήγαιναν στους βαφτισμιούς τους το γαλατερό, κόκκινα αυγά και το κερι της Ανάστασης.

• Αυτή τη μέρα όλα τα μικρά και τα μεγάλα παιδιά (!!!!!) του χωριού μας ολοκληρώνουν τις προετοιμασίες που έχουν αρχίσει ένα μήνα πριν. Παλαιότερα έφτιαχναν και αυτοσχέδια πλακατζίκια (τριγωνα δυναμιτάκια). Επίσης ολοκληρώνουν τη φουνάρα. Για να φτιάξουν τη φουνάρα, όλο τον προηγούμενο μήνα μαζεύουν ξύλα και τα αφήνουν στο προαύλιο της εκκλησίας. Παλαιότερα υπήρχε μεγάλος

ανταγωνισμός ανάμεσα στο πάνω και στο κάτω χωριό, αλλά και με τα γύρω χωριά, για το ποιός θα έκανε τη μεγαλύτερη φουνάρα. Δεν δίσταζαν να πηγαίνουν κρυφά τη νύχτα και να καίνε οι μεν τα ξύλα των δε πριν την Ανάσταση. Τα παιδιά έκαναν αυτοσχέδιες καλύβες με αρτίκους (φυτό με χοντρό βλαστό και γερή ρίζα που φτάνει και 2.5 μέτρα ύψος τα φύλλα του είναι σύνθετα λειπά και μοιάζει με το μάραθο) και ξενυχτούσαν στο προαύλιο για να προσέχουν τα ξύλα μέχρι και το Μεγάλο Σάββατο. Το πρωί εκείνης της μέρας κατασκευάζουν τη φουνάρα, η οποία είναι ένα «βουνό» από ξύλα, ύψους 4 - 5 μέτρων και με 15 - 20 μέτρα διάμετρο. Στην κορυφή της φουνάρας τοποθετούν τον Ιούδα, που φτιάχνουν από παλιά ρούχα.

Η κ. Αργυρή Νικολακάκη θυμάται: «πριν την Ανάσταση, τα παιδιά έπαιρναν ένα σήμαντρο (μακρόστενη μεταλλική πλάκα) και χτυπώντας το με μεταλλικό σφυρί, γυρνούσαν από σπίτι σε σπίτι για να ξυπνήσουν τους χωριανούς και να τους προσκαλέσουν στην Θεία Λειτουργία».

• Η κ. Καλλιόπη Πετρομιχελάκη θυμάται: **«πριν πάνε οι Αποστολιανοί στην εκκλησία, αφήναν πάνω στο τραπέζι ένα ποτήρι κρασί και ένα πιάτο με ένα κόκκινο αυγό, ένα καλιτσούνι, κι ένα κομμάτι τυρί για τους νεκρούς».**

Τα νέα κορίτσια έβαζαν στην τσέπη τους ένα κομμάτι παλιό τυρί ώστε να το φάνε όταν ο ιερέας θα έλεγε το «Χριστός Ανέστη» για να μη βγάζουν σπυράκια όλο το χρόνο.

• Όταν όλη η οικογένεια είναι έτοιμη και πριν φύγει για την εκκλησία, ανάβουν στην αυλή του σπιτιού μια μικρή φουνάρα από αχινόποδι (αγκαθωτός θάμνος που για πολλά χρόνια αποτελούσε την βασική καύσιμη ύλη στο χωριό μας) για το κάψιμο του Ιούδα. Μικροί και μεγάλοι περνούν πάνω από την φουνάρα, κάνοντας ταυτόχρονα τον σταυρό τους και μια ευχή για να φύγει το κακό από το σπίτι.

• Στις 12 το βράδυ, ο ιερέας δίνει το Άγιο Φως στους πιστούς και ψάλλει το «Χριστός Ανέστη». Οι πιστοί παίρνουν το Άγιο Φως με τις πασχαλινές λαμπάδες λέγοντας «Χριστός Ανέστη» και απαντώντας «Αληθώς Ανέστη ο Κύριος. Τη στιγμή που ο ιερέας ψάλλει το «Χριστός Ανέστη» τα παιδιά βάζουν φωτιά στη φουνάρα. Η νύχτα γίνεται μέρα και η καμπάνα χτυπά

συνεχώς. Οι παλιότεροι θυμούνται πως συνήθιζαν για το καλό, να χτυπάνε την καμπάνα ασταμάτητα για τρία μερόνυχτα. Μετά το «Χριστός Ανέστη» και το «Άρατε πόλας», ο ιερέας ανοίγει την πόρτα της εκκλησίας με μια κλωτσιά. Τη νύχτα της Ανάστασης μπορούν να κοινωνήσουν όλοι, είτε νήστευαν, είτε όχι, γιατί όπως έλεγαν και οι παλιοί, ετούτη τη νύχτα «οι ουρανοί είναι ανοιχτοί». Η κύρια Καλλιόπη Πετρομιχελάκη θυμάται: «όταν ο ιερέας έλεγε το Χριστός Ανέστη τα κορίτσια έτριβαν τα νύχια τους στο πάτωμα της εκκλησίας για να μη βγάξουν παρανυχίδες».

- Επιστρέφοντας στο σπίτι η οικογένεια κάνει ένα σταυρό με το Άγιο Φως στην κεντρική πόρτα. Μετά την Ανάσταση τελειώνει και η νηστεία της Σαρακοστής και το πρώτο δείπνο για την οικογένεια, είναι βραστό κοτόπουλο, σουπιά, γαρδούμια. Πριν το δείπνο ο καθένας διαλέγει το δικό του αυγό για να το τσουγκρίσει με αυτό του άλλου. Πριν απ' όλα όμως για εκείνους που έχουν νηστέψει, υπάρχει παλιό ξερό τυρί το οποίο πρέπει να φάνε πριν το δείπνο για να «στρώσει το στομάχι».

Το πρωί της Κυριακής του Πάσχα τελείται ο «Εσπερινός της Αγάπης» ή Δεύτερη Ανάσταση. Οι πιστοί παίρνουν από τον ιερέα τα καλορίζικα τα οποία παίρνουν στο σπίτι τους για να φέρουν ευλογία σε κάθε νοικοκυριό. Τα χρησιμοποιούσαν και σαν φάρμακο γι' αυτούς και τα ζώα τους. Παλαιότερα, στην εκκλησία που γινόταν η Δεύτερη Ανάσταση άναβαν και μια δεύτερη φουνάρα ίδια με της Πρώτης Ανάστασης.

- Η Κυριακή του Πάσχα είναι μέρα χαράς και γιορτής. Γιορτάζεται η Ανάσταση του Ιησού Χριστού, όλοι μέρα οι καμπάνες του χωριού χτυπούν χαρμόσυνα, και αν είσαι ένας από αυτούς, άντρας η γυναίκα που θα τη χτυπήσει, δε θα σε πονέσει η μέση σου για όλο το χρόνο.

•Στο σπίτι, ένα πλούσιο τραπέζι περιμένει την οικογένεια. Στους Αποστόλους, παλιά, δεν σούβλιζαν αρνί το Πάσχα. Απλά έσφαζαν ένα ρίφι ή αρνί και μ' αυτό μαγείρευαν διάφορα φαγητά (οφτό, βραστό, κοκκινιστό, γαρδούμια αυγολέμονο).

Αυτά είναι μερικά από τα ήθη και τα έθιμα της Μεγάλης Εβδομάδας και του Πάσχα στους Αποστόλους Πεδιάδας. Κάποια από αυτά διατηρούνται ακόμα στις μέρες μας και κάποια άλλα τα θυμόμαστε με αγάπη και νοσταλγία. Γι' αυτό προσπαθούμε να βοηθήσουμε να μη χαθούν και να διατηρηθούν ζωντανά.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ!

ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΧΑΡΑ ΣΕ ΣΑΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΣΑΣ!

ΤΟ Δ.Σ. ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΝΩΝ